

Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Sınıf Öğretmenlerinin Lisans Eğitimi ve Ders Öğretimi Konusundaki Görüşleri

Class Teachers' Views on Undergraduate Education and Course Teaching in Terms of Social Information Education

Büşra ÇİÇEK

Erciyes Üniversitesi,
Eğitim Bilimleri
Enstitüsü, Kayseri,
Türkiye

e-mail:
busraksu031@gmail.
com

ORCID:0000-0001-
9642-3793

Özet

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler eğitimi açısından Sınıf öğretmenlerinin lisans eğitimleri ve bu dersin öğretimi konusundaki görüşlerini incelemektir. Araştırma betimsel tarama modelinde tasarlanan nitel yaklaşım ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 eğitim-öğretim yılı Hatay ilinde görev yapan, amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen 15 Sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Verileri elde etmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu görüşme formundan elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Ortaya çıkan veriler doğrultusunda tablolar hazırlanmış ve bu tablolarda öğretmen görüşleri frekans değerleriyle verilmiştir. Araştırma sonucunda Sınıf öğretmenlerinin lisans eğitimi esnasında mesleki anlamda Sosyal Bilgiler alanında ihtiyaç duydukları eğitimi alamadıkları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kimi öğretmenlerin alan bilgisinde kimi öğretmenlerin de meslekî açıdan kendilerini yetersiz hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Mesleğe başladıklarında ise sınıf ortamı, öğrenci ilgisizliği, materyal eksikliği gibi sebeplerden dolayı Sosyal Bilgiler dersi öğretimini tam anlamıyla yürütemedikleri, sosyal bilgiler öğretiminde yeni yöntemleri uygulamada, konuları somutlaştırmada, öğrencilerin derse dikkatini çekmede ve motivasyonlarını sağlamada güçlükler yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmeni, Sosyal Bilgiler öğretimi, lisans eğitimi, öğretmen görüşleri

Abstract

The aim of this study is to examine the opinions of Classroom teachers on undergraduate education and the teaching of this course in terms of Social Studies education. The research was carried out with the qualitative approach designed in descriptive survey model. Classroom teachers working in the province of Hatay in the 2020-2021 academic year; The sample consists of 15 classroom teachers selected randomly from this population. A semi-structured interview form was used to obtain the data. The data obtained from this interview form were analyzed by content analysis technique. Tables were prepared in line with the data obtained and teachers opinions were given with frequency values in this tables. As a result of the research, it was revealed that the classroom teachers could not get the professional training they needed during their undergraduate education. Therefore, it has been concluded that some teachers feel inadequate in their field knowledge and some teachers feel inadequate in terms of profession. When they started the profession, it was concluded that they could not fully conduct their Social Studies course teaching due to reasons such as classroom environment, student indifference, lack of material, they had difficulties in applying new methods in social studies teaching, in concretizing the subjects, in attracting the students' attention to the lesson and providing their motivation.

Keywords: Classroom teacher, Social Studies teaching, undergraduate education, teachers' opinions

Makalenin referans gösterilmesi:

Çiçek, B. (2023). Sosyal Bilgiler Eğitimi Açısından Sınıf Öğretmenlerinin Lisans Eğitimi ve Ders Öğretimi Konusundaki Görüşleri, SCAR, 2(1),80-95.

GİRİŞ

Eğitim mi toplumu aksettirir, yoksa toplum mu eğitimi? Eğitim ve toplum arasındaki karşılıklı ilişkiler, eğitime toplum damgasının basılmasına yol açarken toplum da eğitimin sunduğu kimliği kazanır (Kurt, 2000: 39). Bu nedenle ferdin içinde yaşadığı çevreyi oluşturan toplum ve onun çevreye uyumunda esas rolü üstlenen eğitim önemli bir ilişki ağı içerisinde. Bir ülkede eğitim ve toplumsal dönüşümler birbirinin ayrılmaz bir parçasıdır. Eğitimin meydana gelebilmesi, toplumsal bir atmosferin varlığıyla mümkün olmaktadır. Dolayısıyla bireyin eğitimiyle ilgili bütün faaliyetleri, toplumsal zemine dayanan düşüncelerin birer yansıması olarak kabul edilmektedir (Akyüz, 1991: 156). Bu yüzden toplumun sahip olduğu düşünce etrafında şekillenen bir eğitim düşüncesinden bahsetmek daha doğru olur.

Toplumsal dönüşüm süreçlerini belirleyen en önemli unsurlardan biri eğitimidir. Dünya ölçeğine bakıldığında, ülkelerin refah düzeyi ile eğitim seviyesi arasında doğru bir orantı olduğu göze çarpmaktadır. Dolayısıyla eğitim, ülkelerin toplumsal statülerini değiştirmeleri için önemli imkanlar sağlar. Bu sebeple az gelişmiş ülkelerde eğitim gelişirse yoksulluğun da ortadan kalkacağı ve ülkenin gelişip refaha kavuşacağı düşüncesi yaygın bir görüş olarak yerleşmiştir. Nitekim toplumsal dönüşümde eğitim çok önemli olmakla birlikte tek başına yeterli değildir. Eğitim, toplumsal dönüşümde önemli bir etken olsa da bizzat kendisi de dönüşüme uğrar. Toplumsal dönüşüm illa ki “toplumsal gelişme” anlamına gelmeyebilir. Çünkü toplumsal dönüşümler, “ileri” ve “geri” gidişler şeklinde gerçekleşir.

Açık, sosyal ve gevşek yapıli sistem olan toplumun öncü kurumu okullar, sürekli değişen toplumsal yapıdan önemli derecede etkilenmektedir (Şahin, 2012: 133). Bu sosyal yapı içindeki okullarda eğitim çalışmalarını değerlendirebilmenin ve daha ileriye götürmenin yolu; ülkemizde eğitim programlarıyla neyin amaçlandığını ve ortaya çıkan ürünün o anki beklentileri ne ölçüde karşıladığını görmekten geçer. Ülkemizde bu zamana kadar eğitim üzerine yapılan tartışmalar eğitim programları odaklı olmuştur. Özellikle uygulayıcı konumda olan öğretmen eğitimi çok önemli ve gerekli iken, eğitim çalışmalarında hak ettiği yeri alamamıştır (Yılman, 2006: 21). Çünkü iyi öğretmen yetiştirme amacından uzak sadece yeni programları uygulayacak yeni okullar açan bir sistem eğitimcinin niteliğini arttırmayacağından dolayı fayda vermez. İyi öğretmen yetiştirmenin yolu iyi vatandaş yetiştirmekten geçer. Aksi bozuk bir işten sağlam bir ürün çıkarmaya benzer ki bu olası değildir. Bundan dolayı öğretmen yetiştirme programları bu duruma gereken önemi vermelidir. Öğretmenlerin okullardaki eğitim öğretim faaliyetlerine, çağın gereksinimlerine ve öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun bir eğitim alması bu önemi doğrular nitelikte olacaktır.

2000 yılından itibaren ülkemizde eğitim programları ve bu programı uygulayan öğretmenlere bakış açısı değişmeye başlamıştır. Dolayısıyla davranışçı yaklaşım yerini büyük ölçüde yapılandırmacı yaklaşıma bırakmıştır. Bu süreçten itibaren yapılandırmacı yaklaşım eğitim sistemimiz içinde oldukça önemli bir yer edinmeye başlamış ve bu değişimden Sosyal Bilgiler Programı da etkilenmiştir. Yapılandırmacı yaklaşımın en belirgin özelliklerinden birisi öğrenciyi bir birey olarak öğrenmenin temeline almış olmasıdır (Dilaver ve Akyürek Tay, 2011: 108). Ancak programların bizzat uygulayıcısı olup onları hayata geçiren öğretmenleri de unutmamak gerekir. Bundan dolayıdır ki öğrenciyi öğrenmenin merkezine alacak ve onu bir fert kabul ederek hak ettiği değeri ona verecek olan da yine öğretmenlerdir.

Yenilenen eğitim programıyla birlikte öğretmen yetiştirme programlarına da baktığımızda öğretmen adaylarına önemli görevler düştüğünü görmekteyiz. Öğretmen yetiştirme programları incelendiğinde alan bilgisi, meslek bilgisi ve genel kültür olmak üzere üç temel yeterliğin öğretmen adaylarına kazandırılmasını amaçladığı görülmektedir (Aydın, 2007). Öğretmen yetiştiren programlarda bu üç ana unsuru bütünleştiren ve mesleki yeterlik oluşturmada kritik öneme sahip boyut uygulamadır. Öğretmenlik, kuramsal bilgilerin yaşantı

ile harmanlanarak uygulanmasını esas almayı gerektirir (Ekinci, 2010: 65). Ancak öğretmenlerin hizmete başlamadan önceki ve başladığı dönemdeki eğitimini göz önüne aldığımızda bu sorumluluklarını yerine getirecek donanımına sahip olmadıklarını görmekteyiz.

Fakültelerin eğitim programları, öğretmen adaylarına salt bilgiyi verip uygulama aşamasında yeterli donanımına sahip olmadan onları mezun etmektedir. Bu durumun en temel sebebi de eğitim programlarının bilgi odaklı eğitim anlayışına önem vermesidir. Alanında teorik bilgiye sahip olmak öğretmenlik mesleğinin gereklerinden biridir fakat edindikleri bilgileri öğrencilerine aktarma yollarını bilmek öğretmenlerin kazanması gereken önemli bir niteliktir (Kilimci, 2006). Öğretmenler adayları bu süreçte bir bakıma özgüvenini, mesleki sorunlarla başa çıkma gücünü, çocukların gelişim özelliklerini, eleştirel ve yansıtıcı düşünme gibi birçok yeterliği tecrübe edinmektedir. Shulman (1986) bu konuya pedagojik alan bilgisi kavramıyla açıklık getirmiştir. Alan bilgisinin ve pedagojik bilginin basit bir şekilde bir araya gelmesinin yeterli olmadığını düşünen Shulman, pedagojik alan bilgisinin oluşabilmesi için uygulamaların çok önemli olduğunu belirtmiştir. Carlsen (1999) ise, pedagojik alan bilgisini, öğretmenlik mesleğinin verimliliği ve etkinliği için en önemli öge olarak göstermiştir.

Literatürde sınıf eğitimi lisans programına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerinin alındığı çalışmalara yer verildiği görülmektedir (Büyükgöze ve Bugay, 2009; Ceylan ve Demirkaya 2006; Çam Aktaş, 2016; Kılıç, 2007; Şahin ve Kartal, 2013; Şahin Taşkın ve Hacıömeroğlu, 2010; Ulusoy, 2013). Ancak hizmet öncesi eğitimin öğretmenlerin mesleki gelişimindeki yeterliliğine ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri ile bağlantılı sınırlı sayıda çalışmanın olduğu tespit edilmiştir (Avcı ve Cinoğlu, 2012; Korkmaz, Saban ve Akbaşlı, 2004; Sarı ve Altun, 2015; Taşgın, 2010;). Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin lisans eğitimi programına ilişkin düşünce ve beklentilerinin öğrenilmesi ve bundan sonra hazırlanacak olan lisans eğitimi programlarının niteliği açısından önem taşımaktadır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler öğretim programını uygulamada yaşadığı sorunlara ışık tutması bakımından literatüre katkısının olacağı düşünüldüğü için önemlidir.

Bu açıklamalar doğrultusunda çalışmanın amacı, Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler eğitimi açısından aldıkları lisans eğitimleri ve Sosyal Bilgiler dersi öğretimi konusundaki görüşlerini incelemektir.

YÖNTEM

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler eğitimi açısından aldıkları lisans eğitimleri ve Sosyal Bilgiler dersi öğretimi konusundaki görüşlerinin incelendiği bu araştırma, betimsel tarama modelinde tasarlanmış olup nitel yaklaşım ile yürütülmüştür. Nitel araştırma; “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 39). Araştırmada öğretmen görüşlerini belirlemek için görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşme yöntemi, kişilerden belli bir konuda duygu ve düşüncelerini alma etkinliği olarak tanımlanabilir (Sönmez ve Alacapınar, 2013, 108).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Hatay’da görev yapan amaçlı örneklem yöntemiyle seçilmiş 15 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 8’i kadın, 7’si erkektir. Öğretmenler seçilirken daha önce ya da şu an 4. sınıf okutmakta olan sınıf öğretmeni olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca seçilen öğretmenlerin meslekteki görev sürelerinin uzun bir zamanı kapsamaması gerektiği bir diğer önemli husustur. Çünkü sınıf öğretmenlerinin lisans eğitim sürecini daha sağlıklı hatırlaması ve yorumlayabilmesi için mezuniyet yılının üstünden uzun zaman geçmemesi gerektiği

düşüncesine varılmıştır. Çalışma grubuna alınan öğretmenlere ait genel bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, 8’i kadın 7’si erkek olmak üzere toplam on beş kişiden oluşmaktadır. Hizmet yılları 4 ile 11 yıl arasında değişkenlik göstermektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlere Ait Genel Bilgiler

Katılımcılar (Öğretmenler)	Cinsiyet	Hizmet Yılı
K1	Kadın	10
K2	Kadın	4
K3	Erkek	11
K4	Kadın	5
K5	Erkek	7
K6	Kadın	4
K7	Erkek	8
K8	Erkek	6
K9	Kadın	5
K10	Erkek	4
K11	Kadın	8
K12	Erkek	5
K13	Kadın	7
K14	Erkek	6
K15	Kadın	4

Veri Toplama Araçları

Araştırmacı mülakata başlamadan önce mülakat sırasında hangi hususlara değinileceğini ve bu kapsamda asgari anlamda hangi soruların sorulacağını belirler (Öztürk, 2004, s. 164). Araştırmada sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin alınması amacıyla 10 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) formu hazırlanmıştır. İlgili literatür taramasıyla detaylı bir okuma yapıldıktan sonra görüşme soruları hazırlanmıştır. Soruları hazırlarken başka anlama gelmeyecek, açık ve anlaşılır ifadeler kullanılmasına özen gösterilmiştir. Görüşme formunun kapsam geçerliliğini sağlamak için alanında uzman bir sınıf öğretmeni ve iki akademisyenin görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşlerinin değerlendirmeleri sonucu bazı ifadelerde değişikliğe gidilmiştir. Görüşme sorularına son şekli verildikten sonra sorular öğretmenlere yöneltilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışma verilerinin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İçerik analizi; bir metnin içeriğinin özünü yansıtacak şekilde bir kelime ya da kelime grubu kullanılarak sistematik bir biçimde tema, kategori ve kodlar kullanılarak özetlendiği bir teknik olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2008). Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239). Bu çalışmada amaç, öğretmenlerin verdikleri cevapları derinlemesine analiz edebilmektir. Bu amaç doğrultusunda sınıf öğretmenlerinin cevaplarının yer aldığı yazılı dokümanındaki veriler ve görüşme kayıtları sorulara ayrılarak düzenlenmiş ve belirli cümlelerle tablollaştırılarak frekansları hesaplanmıştır. Daha sonra bu verileri anlamlı bölümlere ayırarak bunlara tanımlayıcı kodlar verilmiştir. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin ismi kullanılmadan onlara K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7..... gibi kodlar verilmiştir. Tabloların altında ise sık sık alıntılara yer verilerek katılımcıların görüşleri analiz edilmiştir. Öğretmen görüşlerinden elde edilen verilerin altında yatan kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler tema, alt tema, kod, frekans (f) gibi veriler kullanılarak bulgular bölümünde sunulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmada toplanan verilerin analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Lisans Programının Yeterliliğine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Lisans Programında Alınan Derslerin Sosyal Bilgiler Öğretimi Açısından Yeterli Olup Olmadığına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	<i>f</i>
Evet	3
Hayır	12
Genel Toplam	15

Tablo 2'ye baktığımızda öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu lisans programında alınan derslerin Sosyal Bilgiler Öğretimi açısından yeterli olmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir. Ayrıca lisans döneminde verilen eğitimin amaca uygun verilmediği, genellikle yüzeysel olarak anlatıldığı ve günlük yaşam becerilerinden uzak yalın bilgilerle verildiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin lisans programının yeterliliği hakkındaki görüşlerine yönelik bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Lisans programında aldığım dersleri, Sosyal Bilgiler Öğretimi açısından yeterli bulmuyorum. Çünkü Sosyal Bilgiler Öğretimi tarihi, coğrafi, sosyo-politik, vatandaşlık, sosyalleşme gibi konuları kapsar. Ama lisans programlarında tarihi, coğrafi konulara daha fazla ağırlık verildiği için diğer konulardan eksik kalıyoruz.” (K2)

“Maalesef hayır. Çünkü öğretim görevlilerimiz bizi geleceğin öğretmenleri olarak görmediler. Birer ortaokul, lise öğrencisi olarak gördüler. Sadece kendi imkanları ve kapasiteleri ölçüsünde bize ders verebildiler.”(K5)

“Hayır, çünkü maalesef bilgiler teorik olarak kalıyor. İlkokul öğrencilerinin seviyesine nasıl uyarlanabileceği konusunda verilen eğitim yetersiz kalıyor.”(K9)

“Hayır, yeterli bulmuyorum sosyal bilgiler dersinin çok yüzeysel anlatıldığını düşünüyorum ve çocuklara aktarırken farklı yöntem ve tekniklerin nasıl uygulanabileceği konusunda yetersizlikler var.”(K10)

“Yeterli buluyorum çünkü yan alanımdı.”(K11)

Lisans Programına Eklenmesi İstenilen Ders-Uygulamaya Yönelik Bulgular

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkısı Açısından Lisans Öğretimine Eklenmesi İstenilen Ders-Uygulama-Yöntem Hakkında Öğretmen Görüşleri

Görüşler	<i>f</i>
Uygulamalı Sosyal Bilimler Dersi	
Uygulamalı Ders	2
Drama	1
Atölye	1
Toplam	4
Yoktur	3
Değerler Eğitimi İçeriği Genişletilmeli	1
Vatandaşlık Konusu	1
Buluş Yoluyla Öğretim	1
Gezi	1
İlkokul Öğrencisine Uygun Ders	1

Eğlenceli	1
Tarih Etiği	1
Osmanlı Tarihi Genişletilmeli	1
Genel Toplam	19

Tablo 3'te öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi öğretimine katkı sağlaması açısından lisans programına eklenmesini istedikleri ders-uygulama-yöntem hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenler drama, atölye gibi eğlenceli ve uygulamalı sosyal bilimler dersi, değerler eğitimi ve vatandaşlık gibi konuları içeren milli-manevi, kültürel değerleri barındıran eğitim içeriklerinin lisans eğitime eklenmesi gerektiği görüşündedirler. Ayrıca tarihimiz hakkında daha detaylı bilgilerin yer aldığı Osmanlı Tarihi ve Tarih Etiği gibi derslerin de ilave edilmesi yönünde fikir belirtmişlerdir. Öğretmenlerin lisans eğitime eklenmesini istedikleri ders-uygulama hakkındaki görüşlerine yönelik bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Lisans programına ilkökul seviyesindeki bir öğrencinin anlayabileceği, daha basite indirgenmiş seviyede ve eğlenerek öğreneceği derslerin eklenmesi gerekir. Eğlenceli uygulamalar da yer vererek zenginlik arttırılmalıdır.”(K5)

“Sosyal bilgiler dersi bir nevi insanlarla ilişkileri ve toplumu anlatan bir ders olduğu için uygulamalı oyunlar ile insanlar arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiği anlatılabilir.”(K6)

“Milli manevi değerleri artıran kültürel değerleri yaşatan eğitim içeriğinin desteklenmesini istiyorum.”(K14)

“Sosyal Bilgiler dersi sözel bir ders olduğu için genellikle ezber bir ders olarak görülüyor ve dersten hemen sıkılıyorlar. Bu yüzden lisans programlarında vatandaşlık ve sosyalleşme gibi konulara daha çok ağırlık verilip bu konular buluş yoluyla öğretilmeye çalışılsa daha etkili olur.”(K2)

Öğretmenlerin Alan Bilgilerine İlişkin Bulgular

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Öğretmenlerin Alan Bilgilerinin Yeterli Olup Olmadığına Yönelik Görüşleri

Görüşler	f
İyi	7
Orta	3
Zayıf	5
Genel Toplam	15

Tablo 4'te Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde öğretmenlerin alan bilgilerinin özyeterliliği hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin neredeyse yarısı alan bilgisinin iyi olduğu görüşündedir. Kalan yarısı ise orta veya zayıf olduğu görüşündedirler. Öğretmenlerin alan bilgilerinin yeterliğine yönelik bazı görüşleri aşağıda verilmiştir:

“Evet, düşünüyorum, çünkü ders sırasında çocuklara genel kültür takviyesi yapabiliyorum.”(K1)

“Sosyal Bilgiler öğretiminde yeteri kadar alan bilgimin olmadığını düşünüyorum. Çünkü lisans programında bizlere yeterli güncel bilgiler, vatandaşlık bilgisini yeteri kadar aktarmadıkları için dersi anlatmakta eksik kaldığımı düşünüyorum.”(K2)

“Hayır düşünmüyorum. Öğretmenlik yaparken gördüm ki teorik bilgi olarak yeterli fakat pratikte iyi bir donanıma sahip değilmişim.”(K4)

“Evet, düşünüyorum. Çünkü, lisans programında verilen derslerin haricinde kendimi geliştirerek öğrencinin anlayacağı ve kavrayacağı seviyeye iniyor ve öğrencinin eğleneceği etkinliklerle dersi kavratmaya çalışıyorum.”(K5)

“Yeteri kadar bir bilgim olduğumu düşünmüyorum. Çünkü lisans programlarında teorik bilgiler öğreniyoruz ve bu şekilde öğrendiğimiz şeyler kalıcı bir bilgi olmuyor ve iş hayatında dersi yeteri kadar anlatamıyoruz.”(K6)

Meslek Bilgisi Derslerinin Etkililiğine İlişkin Bulgular

Tablo 5. Meslek Bilgisi Derslerinin Sosyal Bilgiler Öğretimi Açısından Yeterli Olup Olmadığına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	<i>f</i>
Yeterli	6
Yetersiz	6
Fikrim Yok	1
Genel Toplam	13

Tablo 5’te meslek bilgisi derslerinin Sosyal Bilgiler öğretimi açısından etkili olup olmadığına yönelik bilgilere yer verilmiştir. Öğretmenlerin yarısı meslek bilgisi derslerinin Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde etkili ve yeterli olduğu; diğer bir yarısı ise bu derslerin yetersiz olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin meslek bilgisi derslerinin yeterliğine yönelik bazı örnek görüşleri aşağıda verilmiştir:

“İçinde pek çok sosyal bilgiler disiplini barındırıyor, yeterli buluyorum.”(K10)

“Meslek Bilgisi derslerindeki pek çok etkinliği imkanlar doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersine entegre edebiliyorum. Ama Sosyal Bilgilere özgü Meslek Bilgisi dersi mutlaka alınmalı.”(K4)

“Mesleki derslerin çoğu teorik olarak çok iyi verilse de ben birçok öğretmenin meslekte kendini geliştirdiğine inanıyorum.”(K9)

“Yeterli görmüyorum. Meslek Bilgisi derslerinde sınıfın nasıl yönetileceği, öğrencilere göre ders anlatımının nasıl olacağı, derslerin nasıl etkili olacağı gibi eğitimlerin verildiği dersler amacına uygun işlenirse bu dersin öğretimine katkısı olur. Ayrıca dersin daha iyi anlatılmasını ve anlaşılmasını sağlar.” (K2)

“Mezuniyetim bu alanda olmadığı için herhangi bir fikrim yok.”(K3)

Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan Yöntemlere İlişkin Bulgular

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılan Yöntem Hakkındaki Öğretmen Görüşleri

Görüşler	<i>f</i>
Yeterli	6
Yetersiz	7
Kısmen Yeterli	1
Genel Toplam	14

Tablo 6’ da öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde kullandığı yöntemlerin yeterliğine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Öğretmenlerin yarısına yakın bir kısmı kullandıkları yöntemlerin bu dersin anlatımında etkili olduğu; diğer bir kısmı ise kullandıkları yöntemin etkisiz veya yetersiz olduğu görüşündedir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde kullandıkları yöntemler hakkındaki görüşlerine yönelik bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sosyal bilgiler dersinde konuları sürekli düz anlatım yöntemiyle öğrettiğim için öğrenciler dersten çabucak sıkılıyolar. Bu derste farklı bir yöntemi de öğrenmedik.”(K6)

“Akıllı tahtalar sayesinde artık çok farklı argümanlar kullanma imkanımız oluyor.”(K9)

“Somutlaştırmak için gerekli materyalleri kullanıyorum.”(K15)

“Sosyal Bilgiler dersinde sunuş yöntemini daha çok kullanıyorum ve bu yöntemi yeterli bulmuyorum.”(K2)

“Bazı ünitelerde yetersiz kalıyor maalesef. Özellikle milli mücadele dönemi çok somutlaştırılmıyor.”(K8)

“Daha donanımlı bir okulda çalışmayı, çocukların yaparak yaşayarak derse katılmalarını isterdim. Fakat daha klasik yöntemlerle eğitim öğretim yaptığımı düşünüyorum. Bu nedenle yeterli görmüyorum.”(K14)

“Öğrenci grubuma ve fiziksel şartlara bakacak olursak kısmen kullanışlı.”(K4)

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Zorlanılan Konulara İlişkin Bulgular

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Etkinliklerinde Zorlanılan Konular Hakkındaki Öğretmen Görüşleri

Görüşler	<i>f</i>
Konu	
Milli Mücadele	5
Tarih Bilgisi İçeren Konular	3
Kronolojik Sıralama Gerektiren Konular	1
Milli Kültür	1
Ben Çocuğum Haklarımla Varım	1
Toplam	11
Konuyu Somutlaştırma	3
Araç-Gereç Eksikliği	2
Eğitime Uygun Ortam Olmayışı	1
Konuların Günlük Yaşamla Çelişmesi	1
Materyal Eksikliği	1
Öğrencilerdeki İsteksizlik	1
Kitapların Bireysel Farklılığı Gözetmemesi	1
Ders Kitabının Öğretim İlkelerine Uygun Olmayışı	1
Yok	1
Genel Toplam	23

Tablo 7’ de Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde öğretmenlerin zorlandığı konulara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu milli mücadele ve tarih bilgisi içeren konularda zorlandığını dile getirmiştir. Kalan kısmı ise materyal eksikliği, öğrenci isteksizliği, konuların günlük yaşamdan uzak olduğunu, ders kitaplarının ve sınıfın eğitime uygun olmadığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler öğretimde en zorlandığı konu hakkındaki görüşlerine yönelik bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Milli Mücadele konusunu anlatırken zorlandım. Çünkü okulda harita yoktu ve çocuklara illerin nerede olduğunu, nerelerde savaş yapıldığını yer olarak gösteremedim. Kalıcı bir öğrenme gerçekleşmedi.”(K6)

“Kurtuluş Savaşı dönemini anlatırken çok zorlanıyorum. Konu itibariyle çok fazla tarih içerdiği için öğrenciler birbirine karıştırıyor.”(K5)

“Somutlaştırma yapmaya çalışırken çocukların ilgisini ve seviyesini yakalamak zor olabiliyor bazen.”(K1)

“Araç-gereçlerin sınırlılığı ve çocuklara daha farklı etkinlikler sunmak konusunda imkanların yetersiz olmasından dolayı bu dersin öğretiminde zorlandım.”(K4)

“Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde en çok ‘‘Ben Çocuğum, Haklarımla Varım’’ konusunda zorlandım. Çünkü çocuklara hakları hakkında ne kadar bilgi verirsek verelim ister okulda isterse evde olsun bazı konularda kısıtlamalar oluyor ve çocuklar çelişkiye düşüyor. Bu yüzden anlatım yaparken çocukların sorularına maruz kaldığım için zorlandım.”(K2)

“Sınıf ortamının bulunduğu okulda yeterli olmadığını düşünüyorum Çocukların yeterince oyun oynama ve sportif faaliyetlerle ilgilenme, resim, müzik yapma gibi imkânlarının olmaması, oturma düzeninin rahatsızlığı gibi sebeplerle çocukların okulda kendilerini huzurlu ve mutlu hissettiklerini düşünmüyorum. Sadece bilgi verilen, ezberletilmeye çalışılan bir ortamda çocukların yeterince öğrenmeye istekli olmamaları en çok zorlandığın konular arasındadır.”(K14)

Öğretim Etkinliklerini Yürütecek Araç-Gereç Seçmeye İlişkin Bulgular

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Araç-Gereç Seçimini Etkileyen Unsurlar Hakkındaki Öğretmen Görüşleri

Görüşler	<i>f</i>
Öğrenciye Uygunluk	8
Konuya Uygunluk	5
Mevcut İmkânlar	4
Derse Uygunluk	3
Kazanıma Uygunluk	3
Sınıf İklimi	2
Genel Toplam	25

Tablo 8’ de Sosyal Bilgiler dersi öğretim etkinliklerini yürütecek araç-gereci seçmede öğretmenleri yönlendiren etkenlere yer verilmiştir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ders araç-gereci seçerken öğrenciye uygunluğuna dikkat etmektedir. Bu durumu konuya uygunluk, mevcut imkanlar, derse-kazanıma uygunluk ve sınıf iklimi gibi etkenler takip etmektedir. Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde araç-gereç seçiminde öğretmenleri yönlendiren etkenlere yönelik bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde gerekli araç-gereç kullanılması konusunda öğrenciye hitap etmesine ve dersin işleniş şekline dikkat ederim.”(K2)

“Elimizdeki imkânlar ve öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyeleri.”(K5)

“Sınıf yapısı, öğrencinin davranışları ve işlenecek konu etkendir. Çünkü hepsi etkileşim içindedir.”(K6)

“Konu, içerik, öğrencilerin hazırbulunuşlukları, ortam ve okulun imkânları.”(K8)

“Öğrencilerin gelişim seviyesi ve kazanımları.”(K4)

“Çocuklarda öğrenme isteği oluşturacak, ilgilerini çekecek, onların da derse katılımlarını sağlayacak araç gereçleri seçmeye çalışıyorum.”(K14)

Sosyal Bilgiler Dersinde Ölçme Araçlarını Belirlemeye İlişkin Bulgular

Tablo 9. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Ölçme Araçlarının Seçiminde Öncelik Verilen Unsurlar Hakkındaki Öğretmen Görüşleri

Görüşler	<i>f</i>
Kazanıma Uygunluk	5
Bireysel Farklılıkları Dikkate Almasına	2
Dersin Özelliklerine Uygunluğuna	2
Kalıcı Öğrenme Sağlamasına	2
Öğrenci Seviyesine Uygunluğuna	2
Konuya Uygunluğuna	2
Görsel Öğeler İçermesine	1
Nesnel Olmasına	1
Üst Bilişsel Kazanımları Ölçmesine	1
Genel Toplam	18

Tablo 9’ da öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi öğretiminde ölçme araçlarının seçiminde hangi unsurlara öncelik tanıdığına yer verilmiştir. Öğretmenlerin belli bir çoğunluğu ölçme araçlarının seçiminde kazanıma uygun olmasına dikkat etmektedir. Kalan kısmı ise yoğun olmamakla birlikte bireysel farklılıklara, ders ve konuya uygunluğuna, kalıcı öğrenme sağlamasına dolayısıyla öğrenci seviyesine uygunluğuna dikkat etmektedir. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersi öğretiminde ölçme araçları seçiminde hangi unsurlara öncelik verdiğiye yönelik bazı görüşler aşağıda verilmiştir:

“Dersin yapısına, konulara, kazanımlara yönelik şeylere önem vererek ölçme ve değerlendirme yaparım. Çünkü konuları pekiştirdiklerini bu şekilde öğrenmeye çalışırım.”(K6)

“En nesnel ve düzeye uygun ölçme araçlarını tercih etmeye çalışırım.”(K1)

“Bilgiyi kavrama ve bu öğrenilen bilgiyi uygulamayı gerektirecek ölçme araçlarını seçmeye öncelik veririm.”(K3)

“Sosyal Bilgiler dersi sözel bir ders olduğu için bilgiye dayalı olduğu için ölçme aracı olarak boşluk doldurma, eşleştirme, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli ölçme araçlarını kullanıyorum.”(K2)

“Bireysel farklılıklara dikkat eden araçlar olmasına özen gösteririm. Çünkü her öğrenci farklı düşünüp farklı öğrenir.”(K4)

“Görsellere öncelik veririm. Görsel ifadeler anlamayı kolaylaştırır.”(K11)

Öğrencilerin Öğrenme Sorularına Yönelik Cevaplarına İlişkin Bulgular

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Öğrenme Konuları ve Etkinliğine İlişkin Sorularına Nitelikli Cevaplar Verilip Verilmediğine Yönelik Öğretmen Görüşleri

Görüşler	<i>f</i>
Kısmen	8
Nitelikli	7
Genel Toplam	15

Tablo 10’ da Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin öğrenme konuları ve etkinliğine ilişkin sorularına nitelikli cevaplar verilip verilmediğine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğu öğrenci sorularına kısmen nitelikli cevaplar verdiği görüşündedir. Öğretmenlerin kalan kısmı ise öğrenme konuları ve etkinliğine ilişkin sorulara nitelikli

cevaplar verdiği görüşündedir. Sosyal Bilgiler dersinde öğrenci sorularına nitelikli cevaplar verilip verilmediği yönündeki öğretmen görüşlerine yönelik bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Nitelikli cevaplar vermeye çalışıyoruz ama bu durum her zaman yerine getirilemiyor. Çünkü bazı konular gerçek yaşamla çelişkili oluyor.”(K2)

“Kısmen verebiliyorum. Çünkü konulara çalışıp gitsem de anlatım konusunda tam hakim değilim. Lisans programında öğrendiklerim yeterli değil.”(K6)

“Genellikle sorulan sorulara cevap verebiliyorum. Fakat konu ile ilgili yeterli kaynak kitapların öğrencilerde olmaması, öğrencilerin araştırma becerilerinin olmaması konuları öğrenmelerinde yetersiz kalıyor.”(K13)

“Evet. Sorularının yanıtlarını verirken bir başka şekilde düşünmeye ve yeni bir soruyla merak duygusunu canlı tutmaya çalışırım.”(K8)

“Evet, çok kitap okuduğum için yeterli cevap verebiliyorum ve onları bu tür kitaplara yönlendiriyorum.”(K11)

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Bulgular

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Yaşanan Sorunlar Hakkındaki Öğretmen Görüşleri

Görüşler	f
Konuyu Somutlaştırma	4
Araç-Gereç Eksikliği	3
Altyapı Eksikliği	2
İçerik Eksikliği	2
Sorun Yaşamadım	2
Kazanımların Öğrenci Seviyesine Uygun Olmaması	1
İçeriğin Öğretim İlkelerine Uygun Olmaması	1
Materyal Eksikliği	1
Öğrenci Hazırbulunuşluğunun Düşük Olması	1
Derse İlgi Çekme	1
Yetersiz Hissetme	1
Öğrenci Sorunları	1
Genel Toplam	20

Tablo 11’ de Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının uygulanmasında yaşanan sorunlara yönelik bulgulara yer verilmiştir. Öğretmenlerin bir kısmı konuyu somutlaştırma aşamasında sıkıntı yaşadığını dile getirmiştir. Diğer bir kısım öğretmen ise araç-gereç, altyapı ve içerik eksikliği konusunda sıkıntı yaşadığını söylemiştir. Az da olsa bu dersin öğretiminde yaşanan kazanım-içerik uygunsuzluğu, öğrenci hazırbulunuşluğunun düşük olması, öğretmenin kendini yetersiz hissetmesi gibi başka sorunlara da yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını uygulamada yaşanan sorunlar hakkındaki öğretmen görüşlerine yönelik bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Soyut konular ağırlıklı olduğu için dikkatin sürekli açık olmasına gayret etmekte zorlanabiliriz. Farklı kültürden öğrenciler (Suriyeli) bir arada olduğu için herkesin ilgisini çeken konular bulmak gerekiyor.”(K7)

“Okuttuğum okul yeni açıldığı için araç ve gereçler olmadığından, internet bulunmadığından dolayı bazı konuları öğretim programına tam olarak uygulayamadığım için sorunlar yaşadım.”(K2)

“Kazanımların ve bazı örneklerin öğrencilerimin öğrenme seviyesinin üzerinde olduğunu gördüm. Dersin öğrenme-öğretme sürecinde “Yakından Uzağa İlkesi” ile programı uygulama konusunda sorun yaşadım.”(K4)

“Öncelikle ailevi problemler var. Buna ilaveten çocukların yeterince okul kültürüne hazır olmadan gelmeleri, sosyo-ekonomik sebeplerin olumsuz etkilerini de söyleyebilirim.”(K14)

“Konu anlatırken materyal bulmakta zorlandığım için sorun yaşadım. Bunun dışında okuldaki görevime başladığımda öğrenciler programa göre geride kaldıkları için konuları programa göre yetiştirmekte zorlandım.”(K6)

“Belli bir sorun yaşamadım.”(K15)

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sosyal Bilgiler eğitimi açısından sınıf öğretmenlerinin lisans eğitimleri ve ders öğretimi konusundaki görüşlerinin incelendiği bu araştırmayla mevcut Sosyal Bilgiler öğretim programı üzerine daha net ve gerçekçi düşünmeyi sağlayan bir çerçeve sunmak amaç edinilmiştir. Bu araştırma, Sosyal Bilgiler eğitimi adına sınıf öğretmenlerinin lisans eğitimi ve Sosyal Bilgiler öğretimine yönelik nasıl bir görüşe sahip olduğu konusunda herhangi bir çalışma bulunmaması ve sonrasında bu konuda yapılacak olan çalışmalara yol göstermesi bakımından önem taşıdığı düşünülmektedir.

Bir uygulama mesleği olan sınıf öğretmenliğine baktığımızda; lisans eğitim sürecinde teorik dersler ne kadar fazlaysa uygulama derslerinin azlığı da bir o kadar dikkat çekmektedir. Yapılan araştırmaya göre; sınıf öğretmenlerinin büyük bir kısmı lisans döneminde Sosyal Bilgiler eğitimi adına verilen derslerin yetersiz olduğunu, günlük yaşam becerilerinden uzak olduğunu ve müfredata nasıl uyarlanacağı konusunda yol gösterici olmadığını dile getirmiştir. Öğretmenler lisans eğitimindeki bu boşluğun sosyal bilgiler öğretimine yönelik uygulamalı dersler verilmesi, yaparak yaşayarak gezi-gözlem, drama, atölye gibi eğitim ortamları oluşturularak bu dersin eğlenceli hale getirilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğu yeteri kadar alan bilgisine sahip olduğunu fakat bu bilgilerinin Sosyal Bilgiler Dersi öğretiminde yeterli olmadığını dile getirmişlerdir. Nitekim lisans eğitiminin öğretmenlerin mesleki donanımlarına da tecrübelerine de yeterli katkı sağlamadığını araştırma sonucundan görmekteyiz. Öğretmenlerin bir kısmı meslek bilgisi derslerinin bu dersin öğretiminde yeterli olduğu, amacına hizmet ettiği görüşündedirler. Diğer bir kısım öğretmenler ise bu derslerin yetersiz olduğu ve bu yeterliği mesleki tecrübeyle, meslektaşlarından edindiği bilgilerle sağladığı görüşündedir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde kullanılan yöntemlere bakıldığında öğretmenlerin büyük bir kısmı kendini bu konuda yetersiz görmektedir. Buna yol açan durumlar geleneksel ders anlatım yöntemlerinin kullanılması, ortamın fiziki şartları, öğrenci kapasitesi neden olarak gösterilmiştir. Düz anlatım, soru-cevap gibi geleneksel anlatım yöntemleriyle ders işlemenin öğrenciye kalıp bilgileri ezberletmeye ve bunu kısa sürede unutmaya yol açtığı belirtilmiştir. Ayrıca konu öğrencinin anlayacağı seviyede ve uygun yöntemlerle anlatılmadığı için öğrencinin anlamasını zorlaştırıp dersten sıkılmasına yol açmıştır. Araştırmadan ortaya çıkan sonuçlar da gösteriyor ki öğretmenler çoğunlukla ders kitabına bağlı, düz anlatım ve soru cevap yöntemleriyle ders işlemektedir. Dersleri tek bir kitaba bağlı kalarak işlemek pek çok öğretmene kolay gelmektedir (Türer 1992, Nelson 1993). Öğretim faaliyeti somuttan soyuta, kolaydan zora özelden genele gibi bütünleştirilmiş öğrenme ilkeleri doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Öğretimden, ancak bu öğrenme ilkelerine uygun bir eğitim gerçekleştirildiğinde söz edebiliriz. Bu öğrenme ilkeleri eğitim kurumlarının her basamağında uygulandığı gibi ilkokulda da öğrencilerin gelişim özellikleri dikkate alınarak uygulanmalıdır.

Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersini alan bir ilkokul öğrencisi bilişsel gelişim açısından somut işlemler döneminde olduğu için disiplinleri bütünleştirir ve çevresini bir bütün olarak algılar. Öğrencinin zihnindeki bütünlüğü bozmayacak şekilde derse uygun harita, grafik, küre, kroki gibi zenginleştirilmiş ders araç-gereçleriyle öğretim yapılması daha uygun olacaktır.

Öğretmenler belli öğretim yöntemleriyle dersini işlerken bu dersin öğretim etkinliklerine yönelik bazı konularda zorlanmışlardır. Bu konuların başında Milli Mücadele, Kurtuluş Savaşı gibi kronolojik tarih bilgisi içeren soyut konular gelmektedir. Öğretmenler bu tarz ezber bilgileri içeren konuları somutlaştırma ve kavratmakta yetersiz kalmışlar. Ayrıca ders materyallerinin eksikliği, sınıf ortamının uygunsuzluğu, öğrencilerin ders konularına karşı ilgisizliği de öğretmeni zorlayan diğer etmenlerdir. Hal böyle olunca öğretmenlerin bu dersin öğretilmesi ve kavratılmasını kolaylaştıracak ders araç-gereci seçmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ders araç-gerecini seçmede öğretmeni yönlendiren etkenlerin başında öğrenciye uygunluk gelmekte olup bunu öğrencinin kazanımı edinme becerisi, hazırbulunuşluk seviyesi, konuya uygunluk ve mevcut imkanlar beraberinde izlemiştir.

Öğretmenler belirli araç-gereç ve yöntemlerle sürdürdüğü dersin sonunda ölçme-değerlendirme yaparak kimin neyi, ne kadar öğrendiğini belirlemeye çalışır. Bunu belirlerken belli kriterlere göre ölçme araçları seçmesi gerekir. Bu araştırmadan çıkan sonuca göre; sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde ölçme araçlarını belirlerken çoğunlukla kazanıma uygun olmasına önem vermişlerdir. Bununla birlikte bireysel farklılıkları dikkate almasına, derse ve öğrenci seviyesine uygunluğuna, kalıcı öğrenme sağlmasına ve görsel öğeler içermesine öncelik verilmiştir.

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde öğrenme konularına yönelik sorularına öğretmenlerin büyük çoğunluğu “Kısmen nitelikli cevap” verdiğini dile getirmiştir. Çünkü öğretmenler her ne kadar bu dersin anlatımında sorumlu ve donanımlı görülse de onlar kendilerini bu alanda yeterli görmeyip yeteri kadar nitelikli cevap veremedikleri görüşündedirler. Böyle olmasının sebebi olarak öğretmenlerin lisans eğitiminde Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine yönelik aldıkları eğitimin yetersiz oluşu ve öğretmenlerin mesleğe başladıktan sonra kendilerini geliştirmeyip var olan bilgileriyle öğretmenliklerini sürdürmeye çalışmaları olduğunu söyleyebiliriz. Eğitimin her kademesinde olduğu gibi ilköğretim kademesinde de öğretmen ile öğrenci arasındaki iletişimin temelini sorular oluşturmaktadır. Öğrenme-öğretme sürecinin vazgeçilmez bir parçası olan sorular, öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirerek öğrenmeyi kalıcı hale getirmede önemli bir yere sahiptir. Soruların bu merkezi öneminden dolayı, öğretmenler soruların iletişim ve öğrenme üzerindeki etkilerinden haberdar olmalı, öğrencilerin sorularını ve soru sorma davranışlarını geliştirecek yeni yollar aramalıdır (Şevik, 2005). Dolayısıyla soru sorma becerisi kazanan bir öğrenci bilgilerini genişleterek düşünme becerisi kazanır. Gertrude (akt. Eulie, 1985,ss364-265)’ ye göre; tüm sorular ilginçtir, ama tüm yanıtlar pek de ilginç sayılmaz. Çünkü her yanıt öğrencinin kafasında başka bir boşluk da oluşturabilir o boşluğu da kapatabilir. İşte bu noktada öğretmenin verdiği cevabın niteliği devreye girer. İyi bir soruya verilmiş etkili bir cevap öğrencinin düşünme yeteneklerini geliştirir, merakı artırır, anlamayı kolaylaştırır, fikirler arasında bağlantı kurulmasını sağlar, gözden geçirme stratejisi sağlar ve öğrenme-öğretme faaliyetlerinde geri besleme sağlar (Büyükalın Filiz, 2003). Birçok Sosyal Bilimleri bünyesinde barındıran Sosyal Bilgiler dersi alandaki bilgilerin ve buna bağlı gelişmelerin sürekli takibini isteyen bir derstir. Bunu yerine getirmeyen bir öğretmen o ders adına iyi bir öğretim gerçekleştiremez ve öğrenci de o dersten verim alamaz.

Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını uygulamada yaşadığı sorunların başında “konuyu somutlaştırma” sıkıntısı vardır. Bununla birlikte öğretmenler materyal, altyapı, içerik eksikliği, öğrencilerin ilgi ve bilgisinin yetersizliği gibi sorunlarla da karşı karşıya kalmışlardır. Yapılan araştırmalar öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine karşı

olumsuz tutum takınmalarının nedenlerini öğretmen tutumlarına bağlamaktadır. Öğretmenlerin olumsuz tutumlarının nedenleri, kendi öğrencilik yıllarında bu dersin olgulara dayalı, ezbere işlenmesine, ders kitabı dışına çıkılmamasına, duyuşsal amaçların yer almamasına bağlanmaktadır (Hawkins, 1997 ve Chapin ve Messick, 1992'den akt: Doğanay, 2004: 40). Buradan da anlaşıldığı üzere öğretmenlerin lisans sürecinde aldıkları eğitim, hem öğretmenlik mesleğine olan tutumlarını hem de öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumlu ve olumsuz yönde etkileyen önemli bir değişkendir. Eğitimin kalitesini doğrudan etkileyen önemli faktörlerden biri öğretmen yeterliğidir. Bu yeterliğin oluşmaya başladığı en önemli zaman dilimi lisans eğitim dönemidir. Diğer meslek alanlarında olduğu gibi öğretmenlere ilişkin nitelik ya da yeterliliklerin bilinmesi; öğretmenlik mesleğinin tanınması, öğretmenlerin görev ve sorumluluklarının belirlenmesi, öğretmen performansının artırılması ve öğretmenlik mesleğine uygun nitelikte öğretmen yetiştirilmesinin sağlanması, üniversitede alınan eğitimle mümkün olduğu düşünöldüğünde öğretmen yetiştirme programının önemi de doğal olarak ortaya çıkmaktadır (Karaca, 2008: 69).

Bugün 21. Yüzyıl becerileri olarak öğrencilere kazandırılması gereken başlıca özellikler arasında yaratıcılık, verimlilik, yapıcılık ve bilimsel düşünme karşımıza çıkmaktadır. Bu özellikleri kazandırmak için eğitim ortamlarını sağlayacak olan da öğretmenlerdir (Bakırcıoğlu, 2000: 207). Bu anlamda, öğretmen ne kadar bilgi donanımına ve öğrenciye kazandırması gereken hedef davranışlara sahipse, öğrencinin de kazanımı edinmesi o denli kolay olacaktır. Öğretmenin eğitim süreci içerisindeki yeri ve önemi ile ilgili olarak "Bir okulun değeri öğretmenin değeri kadardır" sonucuna varılmaktadır (Führ, 1996'dan akt: Arslan, 2000: 98).

Araştırma sonuçlarına göre aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

- ✓ Sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinin ilk öğreticisi olarak bu dersi 4. Sınıfta vermeye başlamaktadır. Dolayısıyla sınıf öğretmenlerine hizmet öncesi ve hizmet içinde Sosyal Bilgiler öğretimi konusundaki yetkinlikleri arttırmaya yönelik programlar uygulanmalıdır.
- ✓ Vatandaşlık eğitimi açısından Sosyal Bilgiler dersinin gerek sınıf öğretmenliği lisans derslerinde gerekse bu dersin sınıf öğretmenleri tarafından öğretiminde ne denli önemli olduğu vurgulanmalı ve bu konuda geniş çaplı revizyon uygulaması yapılmalıdır.
- ✓ İlköğretimde büyük oranda nitelikle ilgili sorun yaşanmaktadır. Bu niteliği kaliteye dönüştürme adına Milli Eğitim Bakanlığı yeni projeler uygulamaya koymalıdır. Bu doğrultuda başta sınıf öğretmeni olmak üzere tüm öğretmenlerin meslekteki performans ve yeterlikleri daimi olarak izlenmeli, belirlenen eksikliklere ve öğretmenlerin sorunlarına gerçekçi ve uygulanabilir çözüm önerileri sunulmalıdır.
- ✓ Araştırma sonuçlarında olduğu gibi sınıf öğretmeni yetiştirme programları amaca uygun hareket etmemektedir. Öğretmen adaylarına gerçek bir eğitim gözüyle bakılmadığı için nitelikli bir öğretmen yetiştirme anlayışı yerini öğrenciye bilgi yükleme anlayışına bırakmaktadır. Bu doğrultuda öğretmen yetiştirme programlarının da tam donanımlı bir öğretmen yetiştirme fikriyle yeniden düzenlenmesi gerekir.
- ✓ Sınıf öğretmenleri Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılacak materyal eksikliğinden ve sınıf ortamının uygun olmayışından yakınmıştır. Bu mağduriyetin giderilmesi adına içinde Sosyal Bilgiler dersinin bütün ders araç-gereçlerini barındıracak dersin iklimine uygun bir "Sosyal Bilgiler Sınıfı" oluşturulabilir.
- ✓ Sınıf öğretmenliği öğretmen adaylarının lisans eğitiminde aldığı Sosyal Bilgiler eğitimi ile ilkökuldaki Sosyal Bilgiler dersi arasında uyum olmalıdır. Öğretmen adayının mesleki hayatta işine yaramayacak ders ya da uygulama programdan çıkarılmalıdır.

- ✓ Lisans eğitiminde sınıf öğretmenliği teorik dersleri azaltılmalı, uygulamaya yönelik derslere ağırlık verilmeli, teorik dersler ve uygulama dersleri arasında bir bütünlük sağlanmalıdır.
- ✓ Araştırma Hatay ilindeki devlet okullarında görev yapan 15 sınıf öğretmenin lisans eğitiminde ve mesleki görevinde sosyal bilgiler öğretimine yönelik düşüncelerine genel bir bakış sunmaktadır. Bu aynı zamanda araştırmanın sınırlılığı olarak da ifade edilebilir. Araştırmada dile getirilen sorunların her biri daha kapsamlı bir biçimde incelenmeye muhtaçtır. Bu anlamda yapılacak bir çalışmanın alanına katkı sağlayacağı ümit edilmektedir.

Çıkar çatışması

Yoktur

Finansal destek

Yoktur.

KAYNAKLAR

- Burak, D. (2020). İlkokul Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Uyarlanabilir Bir Öğrenme Ortamının Tasarlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi, Doktora Tezi.
- Çakmak, E. ve Civelek, F. (2013). Sınıf Öğretmenliği Lisans Programının MEB Özel Alan Öğrenme Yeterlikleri Açısından İncelenmesi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12(47), 349-367.
- Çaycı, B. (2011). Sınıf Öğretmenliği Lisans Programındaki Alan Eğitimi Derslerinin Öğretmen Yeterliği Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2), 1-12.
- Gönenç, S. & Açıkalın, M. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Karşılaştıkları Sorunlar ve Bunlara Getirdikleri Çözüm Önerileri, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 26-41.
- Gürbüz, R., Erdem, E. ve Gülburnu, M. (2013). Sınıf Öğretmenlerinin Matematik Yeterliklerini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(2), 255-272.
- Güven, B., Ersoy, E. (2007). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim I Dersine İlişkin Öz Yeterlik Algıları ve Bilişsel Tutumlarının Belirlenmesi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(21).
- Kara, N., Demir, M, K., Arcagök, S. ve Şahin, Ç. (2018) Sınıf Öğretmenlerinin Mesleki Gelişimleri Açısından Sınıf Eğitimi Lisans Programının Yeterliliği, Turkish Studies Educational Sciences, 13(19), 1061-1082.
- Kılınç, Güneş. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sınıf İçi Ders İşleme Sürecindeki Soru Sorma Becerileri: Bir Durum Çalışması, Yüksek Lisans Tezi.
- Kocabıyık, O, O. (2016). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma, Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(1), 55-66.
- Kösterelioğlu, İ ve Özen R. (2014). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programını Uygulamaya Yönelik Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçları, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14(1).
- Özmen, Z, K. (2019). 2018 Sınıf Öğretmenliği Lisans Programının Değerlendirilmesi, Anadolu Journal of Educational Sciences International, 9(2), 521-548.
- Öztürk, C ve Ünal S. (1999). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumu, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(6), 1-9.
- Süral, S. (2017). Sınıf Öğretmenliği Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Uygulaması Dersindeki Uygulama Öğretmenleri Hakkındaki Düşüncelerinin İncelenmesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1), 277-299.
- Şahin, İ., F. & Taşyürek Z. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerde Kullanmış Oldukları Araç-Gereçler Hakkındaki Görüşleri, Doğu Coğrafya Dergisi, 21(36), 29-42. doi.org/10.17295/dcd.59489
- Şimşek, S. (2017). Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Tanıma Yeterlikleri, Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi, 3(3), 143-157.
- Tonga, D. (2012). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programının Değerlendirilmesi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 10(4), 780-803.
- Ünlü, İ., Koçoğlu, E., Ay, A. (2015). Sosyal Bilgiler Lisans Programındaki Uygulamalı Derslere Yönelik Öğretmen Adayı Görüşlerinin İncelenmesi, Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi, 5(1), 371-386.

- Yanpar, T., Ş. (1994). İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Benlik Kavramı, Ders İçi Öğrenme ve Ders Dışı Çalışma Yolları İle Başarı İlişkisi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(10), 43-48.
- Yaylacı, Z ve Büyükalan, S. (2020). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Öğretmen Görüşüne Başvurulan Tezlerin Tematik Açından İncelenmesi (2005-2017), Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(1), 1-19.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (11. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, K. ve Ayaydın, Y. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretim Teknolojileri Kullanımına İlişkin Alt Yapılarının ve Yeterlilik Algılarının İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 87-107.